

Ukritisk biografi

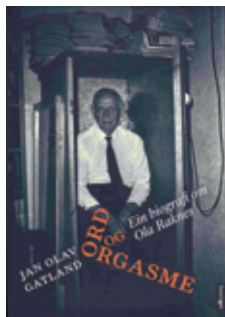
Jan Olav Gatland

Ord og orgasme

Ein biografi om Ola Raknes. 314 s., ill.

Oslo: Samlaget, 2010. Pris NOK 399

ISBN 978-82-521-7561-5

Forfatteren er førstebibliotekar ved Universitetsbiblioteket i Bergen og har skrevet biografier før, bl.a. om litteraturforskeren og kritikeren Rolv Thesen (1896–1966). I denne boken gir han et bilde av Ola Raknes

(1887–1975) som i unge år spilte en viktig rolle i målreisningen her i landet, men som i moden alder ble en kjent psykoterapeut.

Ola Raknes var en begavet småbrukersønn fra Osterøy ved Bergen. Han ble cand.philol. ved Universitetet i Oslo i 1915 med norsk som hovedfag. Et par år senere ble han lektor, først ved Sorbonne og siden ved London University College, og skrev to store ordbøker på over 1 000 sider hver. *Engelsk-norsk ordbok* (1924) og *Fransk-norsk ordbok* (1942) var nybrottsarbeid der franske og engelske ord ble oversatt til nynorsk.

I 1927, 41 år gammel, disputerte Raknes på avhandlingen «Møtet med det heilage», et religionspsykologisk arbeid som vakte stor oppmerksomhet. Men så ble Raknes grepet av psykoanalysen og dro året etter til Berlin for å gå i læreanalyse, med verken medisinsk eller psykologisk utdanning. Etter vel et halvt år i analyse hos Karen Horney (1885–1952) fikk han sin første pasient og ble veiledet av Horney og Hanns Sachs (1881–1947).

I 1929 startet Raknes opp privat praksis som psykoanalytiker, først i Bærum, så i Oslo, og fikk etter et par år nok pasienter til å kunne livnære seg. Men etter fire-fem år skjedde det noe viktig i livet til Raknes. Han møtte Wilhelm Reich (1897–1957).

Reich og orgonskap

Wilhelm Reich var en østerriksk lege og psykoanalytiker, på mange vis en revolusjonær forsker og vital pedagog, som forsøkte å forene marxisme med psykoanalyse, men ble med tiden utstøtt av både den internasjonale psykoanalytiske foreringen og kommunistpartiet. Han begynte tidlig å utvikle sine seksualøkonomiske teorier og hevdet at hovedårsaken til alle nevrosener var fortrenget seksualitet.

Men mens de tradisjonelle psykoanalytikerne hadde vært ensidig opptatt av symptomer og fantasier, kom Reich til å interessere seg for pasientens karakter og kroppsholdning. Var pasienten unnnvikende, ekstremt høflig, underdanig? Var han arrogant, spydig, smilende eller aggressiv? Hvordan satt og lå pasienten, hvordan sto og gikk hun, og fremfor alt: Hvordan var pusten? Karakterholdningene ble betraktet som et psykisk forsværssystem. Senere ble han opptatt av det muskulære avvergesystemet. Terapien tok sikte på å løse opp «karakter- og muskelpanser» og frigjøre de «vegetative funksjonene», dermed begrepe karakteranalyse og karakteranalytisk vegetoterapi.

Wilhelm Reich ble i 1934 invitert til Norge av Harald Schjelderup (1895–1974) som hadde gått i analyse hos Reich i Danmark. Før Reich kom til Oslo var psykoanalytiker Otto Fenichel (1897–1946) kommet hit, og Raknes gikk i analyse hos ham en kort tid. Men så begynte han i læreanalyse hos Reich tre ganger i uken. I nesten tre år skulle analysen vare.

De første årene i Norge ble Reich respektet som psykoterapeut, og han ble en sentral figur i det psykoanalytiske miljøet i Oslo, og flere forfattere og fagfolk gikk i behandling hos mesteren. Men fra 1937 begynte Reich med biologiske eksperimenter og kom med de mest fantastiske ideer. Han påsto at han kunne forvandle livløs masse til levende celler, og hevdet å ha oppdaget en egen energi som var typisk for alt levende. Den nye fysiske energiformen fikk betegnelsen orgon fordi den var blitt «oppdaget» under studier av orgasmefunksjonen. Ved en såkalt orgonakkumulator (orgonskap) mente han at orgon kunne lades opp til bruk i behandlingen.

Disse fantasifulle ideene ble for mye for Johan Scharffenberg (1869–1965), som innledet sine angrep på Reich allerede høsten 1937 og hevdet at Reich drev ulovlig medisinsk behandling. I 1938 fikk Scharffenberg følge av professorene Leiv Kreyberg (1896–1984) og Theodor Thjøtta (1885–1955), som betegnet Reich som en uvitende fantast. Under denne striden ble Reich iherdig forsvart av Ola Raknes og legene Odd Havrevold (1900–91) og Nic Waal (1905–60), mens Trygve Braatøy (1904–53) og Harald Schjelderup var mer kritiske og kom etter hvert, som mange andre, til å se på Reich som en sjarlatan. Raknes var derimot trofast mot Reich til det siste og trodde åpenbart på mesterens vilde ideer.

I 1939 forlot Reich Norge for USA. Etter krigen fikk han flere rettssaker mot seg for misbruk av sitt fag, og han døde i et amerikansk fengsel, som paranoid antikommunist.

Raknes som terapeut

Ola Raknes fulgte Reichs teknikk i sin behandling. Pasienten lå gjerne naken på benken eller med trusen på for at terapeuten skulle kunne observere hvordan pasienten strammet muskler og pustet nevrotisk. Ved berøring og stimulering forsøkte så terapeuten å myke opp muskelpanseret. En trøstende Raknes kunne ha sin mannlige pasient på fanget, og bryst- og vaginalmassasje ble ofte gitt til frigide kvinner. Selv skal Raknes ha sagt: «Eg har massert mange kvinnebryst – og redda mange frå brystkreft.»

Etter krigen henstilte Det medisinske fakultet i Oslo til Helsedirektoratet om å frata Raknes autorisasjonen. Karl Evang (1902–81) betraktet nok Raknes som en humbugmaker, men det var vanskelig for helsedirektøren å gripe inn, da de fleste pasientene var fornøyd med behandlingen hos Raknes.

Biografi uten kritisk sans

Vi har fått en lettlest biografi der Raknes' liv følges i kronologisk orden. Vi leser om hans pietistiske bakgrunn og hans vei fra filologien til psykoterapien, om hans ekteskap med lyrikeren Aslaug Vaa (1889–1965) som han hadde fem barn med, og skilsmissen fra henne. Forfatteren konsentrerer seg, som naturlig er, om Raknes som psykoanalytiker og vegetoterapeut, og har samlet et verdifullt materiale her. Men jeg savner en skikkelig vurdering av mannen og hans virke. Det er blitt en ukritisk fortelling om en terapeut, og det virker som Gatland selv tror på alt dette. I biografien blir faktisk kritikere av Reich og Raknes de store skurkene.

Einar Kringleen

Psykiatrisk institutt
Universitetet i Oslo

Ola Raknes på sitt kontor. Foto Odd Wentzel, Dagbladet, 1969. Norsk folkemuseums arkiv